

La República romana

Entre els segles vi i i aC, Roma es va organitzar políticament en forma de república. Durant aquest temps, gràcies a una conjunció de factors, els romans van aconseguir traspasar els límits d'Itàlia i erigir-se en l'única potència hegemònica de la Mediterrània.

Text > GERARD VENTÓS (doctor per la Universitat de Girona)

La República romana va néixer pels volts de l'any 500 aC amb l'expulsió de l'últim rei, Luci Tarquini el Superb, i va perdurar fins que August, vencedor de la darrera guerra civil, va establir el Principat l'any 27 aC. Durant aquest temps, el sistema republicà va patir modificacions, però els fonaments jurídics i constitucionals que regien en el marc de l'expansió es van establir a mitjan segle iv aC, moment en què el govern de la *res publica* va quedar ben definit en tres àmbits de poder: els magistrats, el senat i les assemblees ciutadanes. El contrapès que cadascun d'aquests estaments exercia sobre els altres evitava, teòricament, l'abús d'autoritat.

La base de tot aquest sistema descansava sobre els ciutadans lliures, que s'agrupaven en tribus i centúries. Les tribus representaven la distri-

bució del *populus* en trenta-cinc circumscripcions territorials. En canvi, la pertinença a una centúria o una altra depenia exclusivament de la riquesa personal, que alhora determinava la posició dins l'exèrcit republicà. Les tres assemblees ciutadanes més importants, en què els romans elegien els magistrats, aprovaven o rebutjaven les lleis i exercien competències judicials, seguien aquesta organització. Així mateix, la participació en aquestes assemblees havia de ser presencial i el vot no era individual, sinó col·lectiu: cada centúria o tribu emetia un vot.

Aquest sistema reflectia la prevalença dels interessos dels més rics, ja que,

per obtenir la majoria absoluta, només calia la suma dels vots de les centúries i les tribus en què s'agrupaven els més adinerats. Els magistrats s'elegien anualment i el seu exercici quedava limitat a un any de mandat. Per tal d'evitar la concentració de poder, totes les magistratures eren col·legiades. D'altra banda, cal destacar que cap càrrec estava remunerat, fet que en limitava

l'exercici als més privilegiats. En darrer lloc, el Senat estava format pels tres-cents homes que sobresortien per

La base de tot aquest sistema descansava sobre els ciutadans lliures, que s'agrupaven en tribus i centúries

>> Api Claudi el Cec expulsa del Senat Cínees, l'ambaixador del rei Pirrus, arran de la seva proposta de pau. Una demostració de la resiliència romana enfront de l'adversitat. Giuseppe Sciuti, 1911. (Imatge: DOMINI PÚBLIC)

>> Aproximació a les àrees dominades per Roma a mitjan segle I aC. (Imatge: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ROMAN_REPUBLIC_44_BC.SVG)

La nobilitas es veia empena a rivalitzar entre si per tal d'aconseguir els càrrecs de més rellevància, motiu que els obligava a guanyar-se el favor popular

la seva fortuna i posició social. Amb la seva gran influència, la seva principal funció consistia a assessorar els magistrats, controlar el finançament estatal i dirigir la política exterior.

L'aristocràcia i el *populus*

La realitat exposada deixa clar el caràcter jeràrquic de la República, ja que el poder real descansava en mans d'una aristocràcia anomenada a Roma *nobilitas*. Ara bé, aquesta *nobilitas* es veia empena a rivalitzar entre si per tal d'aconseguir els càrrecs de més rellevància, motiu que els obligava a guanyar-se el favor popular. Aquest fet es traduïa en l'existència d'un diàleg permanent entre l'elit dirigent i la resta d'estrats que formaven la societat; una relació que es fonamentava sobre un conjunt de valors i de la qual la reciprocitat constituïa una de les característiques principals. Les classes aristocràtiques dipositaven la seva confiança i atorgaven beneficis a aquells que ocupaven un rang inferior i, a canvi, rebien lleialtat. En conseqüència, el *populus* ac-

ceptava la direcció de l'aristocràcia, que basava la seva posició privilegiada en la tradició i el costum, així com en el fet d'ostentar, als ulls dels romans, més autoritat, virtut i dignitat. Lògicament, a vegades la classe dirigent va haver d'actuar d'una manera coercitiva per tal de mantenir el sistema descrit.

Durant el segle IV aC, Roma va estendre el seu poder per la península Itàlica. El seu èxit es va deure, en part, a la flexibilitat que va mostrar a l'hora d'incorporar jurídicament les poblacions vençudes. D'altra banda, només exigia als derrotats que col·laboressin en l'esforç bèl·lic de la República. Gràcies a aquest procediment, Roma va aconseguir un capital humà ingent que la capacitava per fer front a conflictes bèl·lics de llarga durada i l'avantatjava a l'hora d'enfrontar-se a grans potències. En aquest context, al llarg dels segles III i II aC, la República es va expandir per tota la Mediterrània; va vèncer els cartaginesos a Occident, primer, en les conegudes Guerres Púniques, i, després, els regnes hel·lenístics d'Ori-

ent. Tanmateix, aquesta expansió va provocar desajustaments en els fonaments polítics, econòmics i socials republicans, i va fer evident la impossibilitat de governar una àrea extensa amb les estructures d'una ciutat estat. Terres en poques mans, empobriment de molts i enriquiment d'uns quants, emigració obligada cap a la ciutat, corrupció i abusos sobre els territoris conquerits, així com problemes en el reclutament de soldats, van ser alguns dels símptomes que evidenciaren la crisi que vivia la República a final del segle II aC. Davant d'això, el desacord sostingut entre la classe governant semblava demostrar que no hi havia solució. Uns eren favorables a aplicar mesures que mitiguessin els principals problemes socials, d'altres reaccionaven perquè veien perillar la influència de l'ordre senatorial. En aquest marc, la confrontació dialogada va donar pas a l'ús de la violència com a mètode polític, la qual cosa va conduir a les guerres civils, que van acabar amb la substitució del sistema republicà per una nova monarquia sota el lideratge d'August.